

Lunds universitet

Avd. för litteraturvetenskap, SOL-centrum

Handledare Johan Stenström

2015-06-03

Emma Lindberg

LIVK10

Dödsätaren Hitler och Nazisten Voldemort

En komparativ och hermeneutisk analys av Lord Voldemort
och Adolf Hitler

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Syfte, frågeställning och metod.....	1
Teori.....	2
Analys.....	7
Bakgrund och släktskap.....	7
Uppväxten.....	9
Tiden innan makten.....	13
Tiden vid makten.....	17
Hitler, Voldemort och horisontsammansmältningen.....	22
Avslutande diskussion.....	24
Litteraturförteckning.....	26
Primärlitteratur.....	26
Sekundärlitteratur.....	26

Inledning

Syfte, frågeställning och metod

Många läsare av J K Rowlings böcker om den unge trollkarlen Harry Potter har reagerat på karaktären Voldemort, den onde trollkarlen som är Harrys nemesis, och konstaterat att han påminner dem om den tyskte diktatorn Adolf Hitler.¹ I den tyranniske framställningen av Voldemort och i hatet mot alla icke-magiska varelser påminner starkt om Hitlers politik och försök till utrotning av världens judiska befolkning under 20-, 30- och 40-talen. Rowling har bekräftat och håller med om de likheter som fans och kritiker noterat, men hon har också konstaterat att Hitler inte var någon direkt inspiration eller förebild för Voldemort.² En del liknelser, som exempelvis kategorierna renblod, halvblod och mugglarfödda, som har en tydlig motsvarighet i Hitlers politik, upptäckte Rowling först i efterhand.³

Reagin konstaterar i ”Was Voldemort a Nazi? Death Eater Ideology and National Socialism” att det också finns många olikheter mellan Hitler och Voldemort. Hitlers framgångar berodde framförallt på hans karisma och förmåga att tala inför folk. Voldemort, å andra sidan, använde sig ofta av tvång och skräck för att skaffa sig följare. Reagin slår också hål på den vanliga föreställningen om att Hitler skulle varit till hälften judisk.⁴ Även Rowling har i en intervju uttryckt denna uppfattning: ”’Voldemort’s a half-blood too.’ ’Like Hitler! See! I think it’s the case that the biggest bully takes their own defects and they put them on someone else.’”⁵ Även Bengt Liljegren konstaterar i sin biografi om Hitler att det inte finns några bevis som tyder på att någon av Hitlers föräldrar skulle varit judar.⁶

Syftet med denna uppsats är att försöka reda ut likheter mellan Voldemort och Hitler, och att diskutera hur Voldemort kan ha baserats, medvetet eller undermedvetet, på den nationalsocialistiske diktatorn. Analysen baseras på Rowlings sju böcker om Harry Potter, och Liljegrens biografi *Adolf Hitler*. Jag kommer att jobba efter en komparativ metod men en övergripande hermeneutisk teori, där fokus kommer att ligga på den hermeneutik som Hans-Georg Gadamer utvecklat.

¹ Reagin, Nancy R., ”Was Voldemort a Nazi? Death Eater Ideology and National Socialism” i *Harry Potter and*

² Ibid.

³ Reagin, s. 129

⁴ Ibid.

⁵ Intervju med BBC Newsround 2000, återgiven i *Harry Potter and History*

⁶ Liljegren, Bengt. *Adolf Hitler*. Lund: Historiska Media. 2008, s. 21

Mina frågeställningar är: Vilka likheter finns det mellan Adolf Hitler och Lord Voldemort och deras respektive ideologier? Finns det fler likheter än de på ytan? Är det troligt att karaktären Voldemort är baserad på den verkliga personen Hitler?

Remak skriver följande om komparativ litteratur: "Comparative literature is the study of [...] the relationships between literature on the one hand and other areas of knowledge and belief, such as the arts [...], philosophy, history, social sciences [...] on the other. In brief, it is the comparison of one literature with another or others, and the comparison of literature with other spheres of human expression."⁷ I denna uppsats ligger fokus på jämförelsen mellan Rowlings litterära verk om Harry Potter och karaktären Voldemort, och den historiska gestalten Adolf Hitler.

Teori

Hermeneutik är läran om tolkning och ordet är hämtat från den grekiska guden Hermes. Hermes var den som framförde meddelanden från gudarna till de dödliga och gjorde dem förståeliga för människorna. Han tolkade helt enkelt meddelandena åt människorna.⁸ Med tiden kom detta att användas som teori för tolkning när man behövde översätta betydelsefulla texter, när man saknade direkt tillgång till texten, antingen på grund av skillnad i tid och rum, eller på grund av språkskillnad. Oavsett vad som var anledning till att man saknade direkt tillgång var textens mening antingen omtvistad eller helt och hållet dold och krävde en tolkningsförklaring.⁹ Hermeneutiken tog senare fart i religionen; i princip alla religioner som baseras på en helig text har utvecklat regler för tolkning.¹⁰ Lutheranen Matthias Flacius var den första att åstadkomma en mer omfattande formulering för biblisk hermeneutik. Han ansåg att alla passager i Bibeln vars innebörd inte var omedelbart tydlig kunde förstås om man vidtog följande procedurer: grammatisk tolkning, referens till det sammanhang som gavs av faktiskt upplevt kristet leverne, och framförallt betydelsen av en passage i ljuset av meningen och formen av helheten.¹¹ Just detta med delen i förhållande till helheten var ett betydelsefullt steg för utvecklingen av hermeneutiken.

⁷ Remak, Henry H. H. "Comparative Literature – Its Definition and Function" i *Comparative Literature – Method and Perspective*, red. Newton P. Stallknecht & Horst Frenz. Carbondale: Southern Illinois University Press. 1971, s. 1

⁸ Bleicher, Josef. *Contemporary Hermeneutics – Hermeneutics as method, philosophy and critique*. London: Routledge & Kegan Paul. 1980, s. 11

⁹ Ibid.

¹⁰ Bleicher, s. 12

¹¹ Bleicher, s. 12

Vidare tog Schleiermacher vid och utvecklade de idéer som funnits sedan tidigare, och slog då ihop teorier om den grammatiska tolkningen av texter med teorier om en psykologisk tolkning. Schleiermacher var också en av de första att försöka analysera förståelseprocessen, och att försöka förstå dess möjligheter och begränsningar.¹² Schleiermachers teorier inom hermeneutiken kom att bli mycket betydande för den fortsatta forskningen och utvecklingen, och han anses ha en central roll inom hermeneutiken och dess historia.¹³

Hermeneutiken handlar som sagt om tolkning; hur tolkar man något, och varför tolkas det så? Jag kommer att använda mig av Gadamer's hermeneutik, och enligt Gadamer är den mest ursprungliga av hermeneutikens förutsättningar förförståelsen, och upptagenheten av den. Han menar att upptagenheten av förförståelsen är det som bestämmer vad som kan framställas som en enhetlig mening.¹⁴ Utan en viss förförståelse kan vi inte förstå det nya vi läser eller hör. Hermeneutikens uppgift är inte att utveckla en metod för förståelse, utan att ”reda ut betingelser för förståelsen”.¹⁵ De betingelser, eller den förförståelse, som spelar in vid förståelse av något är emellertid inte något en person själv kan plocka fram och tillämpa, utan det ligger snarare i det undermedvetna. Vi kan således inte själva bestämma utifrån vilka fördomar vi tar till oss en text. Gadamer konstaterar att det finns produktiva fördomar, som möjliggör förståelsen, samt icke-produktiva fördomar som snarare förhindrar den och leder till missförstånd av texten.¹⁶ Bleicher kallar dessa fördomar för legitima och godtyckliga fördomar.¹⁷ Läsaren kan inte spontant skilja på dessa fördomar, utan det sker i det omedvetna.¹⁸ Tolkning är inte en metod eller aktivitet som man fritt kan välja att använda sig av, skriver Björn Vikström i *Den skapande läsaren*; det är helt enkelt det sätt på vilket människan existerar.¹⁹

För tolkning och förståelse krävs förförståelse. För att kunna förstå en ny text krävs en viss tolkningskompetens inom området. Denna får vi genom det vi upplevt och genom en tolkningsgemenskap och tradition som redan existerar och som förmedlas till oss genom att

¹² Bleicher, s. 14 f.

¹³ Bleicher, s. 15

¹⁴ Gadamer, Hans-Georg. ”Tidsavstånd, verkningshistoria och tillämpning i hermeneutiken”, övers. Anders Olsson & Horace Engdahl, i *Hermeneutik*, red. Horace Engdahl, Ola Holmgren, Roland Lysell, Arne Melberg & Anders Olsson. Stockholm: Rabén & Sjögren. 1977, s. 92

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Gadamer, s. 92 f.

¹⁷ Bleicher, s. 110

¹⁸ Gadamer, s. 93

¹⁹ Vikström, Björn. *Den skapande läsaren – hermeneutik och tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur. 2005, s. 17

texter läses och traderas för oss. För att beteckna verk som förts vidare på detta sätt länge och på så sätt gett upphov till en lång tolkningstradition använder Gadamer uttrycket klassiker. Dessa verk medverkar, enligt Gadamer, både till att skapa och omforma förförståelse och tolkningstradition. På så sätt kan en text både vara förmedlare av en tolkningstradition och grundläggare av den.²⁰ Dessa texter som bidragit till den tolkningsgemenskap vi befinner oss i ligger sedan till grund för vår tolkning av en ny text.

Gadamer jobbade på ett annat sätt än vad som var vanligt inom modern vetenskap, konstaterar Per-Johan Ödman i *Tolkning, förståelse, vetande*.²¹ Medan andra jobbade utifrån metodik valde Gadamer istället, likt Sokrates, att jobba utifrån dialektik. Han ansåg att man genom metodik, istället för att faktiskt studera, manipulerar och kontrollerar föremålet för studien. I dialektiken, å andra sidan, ställer det studerade ämnet självt frågor, och det är dessa frågor som forskaren måste besvara. Det blir en dialog mellan ämne och forskare. Vidare menar Gadamer att metodiken inte kan hjälpa oss att avslöja några nya sanningar, utan enbart bekräftar de sanningar som den bygger på. För att finna nya sanningar är dialogen essentiell. Kunskapssökande och förståelse är enligt Gadamer en fråga om deltagande och öppenhet för det studerade ämnet, och det är detta som är själva nyckeln i hans hermeneutik.²² Uttolkaren måste vara beredd att låta det studerade betyda något annat än vad hon eller han först förväntat sig.²³

Tolkning av en text skall, enligt Gadamers hermeneutik, ses som en oavslutad dialektik mellan fråga och svar från två olika tider. Texten blir då som ett svar på de existentiella frågor som viktiga och aktuella för författarens samtid. Eftersom relevanta existentiella frågor varierar för olika tidsperioder måste också de frågor med vilka läsare från olika epoker närmar sig texten variera. Av detta uppstår en hermeneutisk cirkel: texter kan hjälpa oss att förstå tidsandan då texten skrevs, samtidigt som förståelse av denna tidsanda kan hjälpa oss att tolka texten på rätt sätt.²⁴ Peter Zima skriver i *The Philosophy of Modern Literary Theory* att konst, inklusive litteratur, endast kan förstås på riktigt som en ständig jakt på sanning. Denna sanning är mångtydig och en outtröttlig källa till tolkning, och den bör ses både som ett estetiskt och ett historiskt koncept. Genom dialektiken blir konstens sanning en öppen historisk process, istället för ett system av entydiga definitioner. Texten kan, enligt

²⁰ Vikström, s. 50

²¹ Ödman, Per-Johan. *Tolkning, förståelse, vetande. Hermeneutik i teori och praktik*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag. 2007, s. 27

²² Ibid.

²³ Ödman, s. 237

²⁴ Vikström, s. 70

Gadamer, enbart förstås om den ses som en rad svar på historiska frågor eller problem, men svaren kan, som tidigare nämnt, få ny betydelse beroende på vilken tidpunkt i historien som den tolkande individen befinner sig i. Frågorna och svaren sätts med andra ord in i läsarens samtid och aktualiseras och förnyas där.²⁵

En person som försöker förstå en text, och följaktligen ger sig in på att försöka tolka den, måste enligt Gadamer vara beredd på att texten ska säga honom något. Den som försöker tolka en text måste ju, som tidigare nämnt, vilja söka en ny sanning, och inte vara ute efter att enbart bekräfta sina förutfattade meningar. Det hermeneutiskt tränade sinnet måste därför redan från början vara känsligt för det som känns nytt i texten. Denna känslighet betyder inte att sinnet ska vara neutralt i sakfrågan eller att jaget ska lämnas utanför, utan att det ska vara medvetet om sina egna fördomar och sin egen förförståelse. Det viktiga för det hermeneutiskt tränade sinnet är således medvetenheten om den egna partiskheten. Finns detta medvetande så får texten möjlighet att presentera sig själv och det nya den för med sig, och därigenom kan den hävda sin egen sanning mot läsarens fördomar.²⁶

Öppenheten hos läsaren, den som tolkar, är själva förutsättningen för att dialogen som leder till förståelse ska kunna uppstå. Hermeneutikens uppgift blir att ”lyfta texten ur det främlingskap den befinner sig i, tillbaka till den levande nutiden i samtalet, vars genuina utförande alltid består i frågor och svar”.²⁷ Vid tolkandet av en text bör vi förhålla oss till texten som om vi ställde en fråga, till vilken vi inte vet svaret. Ödman kallar detta för ”det öppna frågandets princip”.²⁸ På samma gång ska vi försöka se det som att det tolkade föremålet ställer frågor till oss, som vi måste försöka besvara. Ödman lyfter fram detta i ett exempel med ett konstverk och ställer frågan vad som händer när vi betraktar det. Enligt Gadamer hermeneutik är det inte ett granskande subjekt som studerar ett passivt objekt, och situationen kan inte förstås inom gränserna för ett sådant mönster. När vi tolkar och förstår ett konstverk går vi in i erfarenheten med allt vi har bakom oss, det vill säga all vår förförståelse och vår tolkningsgemenskap. Även vår självförståelse spelar in. Förutsättningen för att vi ska förstå den nya värld som uppstår i mötet med konstverket är ett arbete för att försöka förstå oss själva på ett nytt sätt, utifrån konstverket. Denna självförståelse i förändring är det som gör att vi uppfattar konstverket som sant.²⁹

²⁵ Zima, Peter. *The Philosophy of Modern Literary Theory*. London: The Athlone Press. 1999, s. 58

²⁶ Bleicher, s. 109 f.

²⁷ Ödman, s. 28

²⁸ Ödman, s. 237

²⁹ Ödman, s. 27 f.

Den erfarenhet vi kliver in i vid betraktandet av ett konstverk eller vid läsandet av en text överskrider, enligt Ödman, både konstnärens, eller författarens, och betraktarens, eller läsarens, subjektiva tolkningshorisonter.³⁰ Gadamer använder i sin hermeneutiska forskning begreppet horisont istället för tolkningsperspektiv, då han ansåg att det var ett mer öppet uttryck. Horisonten är visserligen en slags gräns, men den är ändå öppen i och med att den är föränderlig; en horisont förskjuts ju då iakttagaren av den rör på sig.³¹ Gadamer förklarar horisonten som ”den synkrets som omsluter allt som är synligt från en viss punkt”.³² Läsarens horisont innefattar all den förförståelse och de förväntningar och frågeställningar som hon eller han bär med sig. Den omfattar således allt som läsaren kan ”se”, allt hon eller han vet.

När vi förstår en text och således lyckas tolka den uppstår vad Gadamer kallar för en horisontsammanmältning. Med detta menar han att de erfarenheter som uttrycks i texten smälter samman med den nutida läsarens förväntningar, frågor och förförståelse. Endast genom att relatera det till nuet kan vi förstå det förgångna.³³ För att horisontsammanmältningen ska vara möjlig måste läsaren känna sig kallad att ”spela med” i tolkningsprocessen.³⁴ Om läsaren inte känner sig tilltalad eller utmanad av texten uppstår inget engagemang, och det finns då ingen anledning för horisonterna att närma sig varandra. Distansen mellan läsare och text förblir en klyfta.³⁵ Anledningen till att horisontsammanmältningen behövs för tolkning och förståelse är att vi inte kan ta språnget in i det förflutnas horisont. Varje läsares horisont kan visserligen förflyttas, men vi kan inte lämna vår egen horisont för att ta del av en annan, på samma sätt som vi inte kan se med någon annans ögon. Då textens horisont möter läsarens sätter däremot läsaren sin förförståelse och sina fördomar på spel och omprövar dem in i ljuset av det som texten förmedlar.³⁶ Horisontsammanmältningen är enligt Gadamer en slags dialog mellan den första horisonten av förväntningar och senare horisonter som verket stöter på med tidens gång. ”Understanding [...] is always the fusion of these horizons which we imagine to exist by themselves.”³⁷

³⁰ Ödman, s. 27

³¹ Vikström, s. 82

³² Skott, Carola. ”Innebörd och mening – det hermeneutiska perspektivet” i *Berättelsens praktik och teori – narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*, red. Carola Skott. Lund: Studentlitteratur. 2004, s. 69

³³ Vikström, s. 17

³⁴ Vikström, s. 44

³⁵ Ibid.

³⁶ Vikström, s. 82 f.

³⁷ Zima, s. 59

Gadamer menar vidare att då ett skapande subjekt med sin förförståelse läser en text så överträffar alltid textens mening författarens mening.³⁸ Skott skriver att förståelsens ursprungliga form är samförståndet. Det är sättet att ordna och sätta samman händelser som skapar mening när vi berättar eller lyssnar till en berättelse.³⁹ Förståelsen är en produktiv process, på så sätt att dess mål är att vidga sin egen synkrets, vilket sker då läsarens värld och horisont möter författarens.⁴⁰ Ödman beskriver detta som att två existentiella världar konfronteras.⁴¹

Analys

Bakgrund och släktskap

Tom Riddle, som senare skulle komma att kalla sig för Lord Voldemort, föddes på ett barnhem i London år 1926, ditt hans mamma sökte sig efter att pappan lämnat henne.⁴² Mamman, Merope Gaunt, var häxa och av så kallat ”rent blod”; hon kom från en släkt bestående enbart av individer med magiska krafter. Pappan, som också han hette Tom Riddle, var mugglare, det vill säga att han saknade magiska krafter, vilket i Meropes familjs ögon betydde att han var mindre värd, och Merope blev tvungen att välja mellan sin familj och kärleken till Tom. Valet blev kärleken, men den var dessvärre inte besvarad, och Tom stannade bara hos henne så länge hon gav honom kärleksdryck. När hon slutade och han till följd gav sig av var hon emellertid redan gravid.⁴³ Pojken Riddle växte upp på barnhemmet i London och inte förrän vid elva års ålder fick han egentligen reda på något om sin bakgrund.⁴⁴

Adolf Hitler föddes i Braunau am Inn i Österrike år 1889 till föräldrarna Klara och Alois Hitler. Till skillnad från Riddle växte Hitler upp med sin familj, och det rådde inget tvivel om vilka hans föräldrar var. Däremot råder det än idag tvivel om vem Hitlers farfar var. Liljegren tar i sin biografi upp frågan och reder ut vilka teorier som är mest sannolika och vilka man inte bör lägga alltför stor vikt vid. Ett sådant är den i inledningen nämnda och av Rowling delade föreställningen om att någon av Hitlers föräldrar eller mor- och farföräldrar

³⁸ Skott, s. 69

³⁹ Skott, s. 67

⁴⁰ Skott, s. 69

⁴¹ Ödman, s. 124

⁴² Rowling, J. K. *Harry Potter and the Half Blood Prince*. London: Bloomsbury. 2014 (2005), s. 221

⁴³ Rowling 2005, s. 176 fff.

⁴⁴ Rowling 2005, s. 225

skulle varit jude. Detta rykte tros ha uppstått i München på 1920-talet, där Hitler bodde på den tiden, och juristen Hans Frank gav det flera år senare mer bränsle i sina memoarer, där han hävdade att han upptäckt att Hitlers farmor blivit gravid med sonen till den judiska familj hon arbetade hos i Graz.⁴⁵ Liljegren dementerar detta rykte. Dels fanns det ingen familj med namnet Frankenberger, det namn som Frank hävdade att Hitlers farmors arbetsgivare hade, i Graz vid den tiden, och dels bodde det inga judar i den trakten. Judar tilläts bosätta sig i den delen av Österrike först på 1860-talet, men Hitlers pappa Alois föddes år 1837.⁴⁶

Den man som Hitler kände som sin farfar var Johann Georg Hiedler, som när Alois var fem år gammal gifte sig med pojkens mor, Maria Anna Schicklgruber, och det är också hans namn som står i kyrkböckerna. Något som talar emot att Johann Georg skulle vara far till Alois är emellertid det faktum att han vid giftermålet inte adopterade honom. Istället förblev Alois ett oäkta barn.⁴⁷ Enligt Liljegren är det mer troligt att Hitlers farfar var Johann Nepomuk Hüttler, Johann Georgs yngre bror. Något som tyder på detta är att Alois i tidig ålder flyttade till dennes gård och det var där han växte upp.⁴⁸

När Alois fru Franziska dog ville Alois gifta om sig med den 23 år yngre Klara Pölzl, som han redan när Franziska var i livet hade ett förhållande med. För att kunna gifta sig behövde de dock först få kyrkans godkännande; Klara var nämligen barnbarn till Johann Nepomuk Hüttler. På pappret var Klara således Alois kusinbarn. Om Johann Nepomuk faktiskt var far till Alois, vilket Liljegren anser troligt, var Klara hans systerdotter.⁴⁹ Oavsett vem som var Alois verkliga far kan vi konstatera att det rädde någon grad av incest i Hitlers ursprung.

Även om Voldemorts mammas släkt var så kallade renblodiga rädde det även hos dem en grad av incest. I sin avsky för människor utan magiskt blod, eller smutsskallar som de kallade dem (mudbloods i original), tog släkten Gaunt för vana att gifta sig med sina kusiner. De blev med tiden alltmer våldsamma och instabila till sättet och med Voldemort dog den anrika släkten till sist ut.⁵⁰

⁴⁵ Liljegren, s. 20

⁴⁶ Liljegren, s. 21

⁴⁷ Ibid

⁴⁸ Liljegren, s. 22

⁴⁹ Liljegren, s. 25

⁵⁰ Rowling 2005, s. 178

Uppväxten

Adolf Hitler växte som tidigare nämnt upp med sin familj i Braunau am Inn i Österrike. Klara, som förlorat tre barn innan Adolf kom till världen, tog hand om sin son med största omsorg i oron att även han skulle dö i tidiga år.⁵¹ Hon var överbeskyddande, och först när ett nytt syskon föddes och pappan fick en ny tjänst och flyttade till Linz för att arbeta kunde Adolf börja leva sitt eget liv, utanför moderns famn. Ett stort hushåll och en karriär som inte gick som önskat ledde dock till att pappans humör försämrades, och han började prygla den äldsta sonen, Alois junior, och även familjens hund. Vid 14 års ålder rymde Alois junior hemifrån och träffade aldrig sin far igen. Nu blev det istället Adolf som fick ta emot faderns ilska och frustration.⁵² När Alois junior lämnat familjen lär även Adolf ha blivit agad, och relationen mellan far och son var, föga förvånande, ansträngd.⁵³ Alois var mycket sträng, och om Adolf inte lydde minsta befallning och inte kom hem direkt efter skolan fick han stryk. Det slutade först när Adolf bestämde sig för att inte visa smärta, och istället för att visa sina känslor stod tyst och räknade slagen som hans far gav honom. Modern trodde, enligt Adolf själv, att han mist förståndet när han berättade för henne hur många gånger han blivit slagen, men fadern gjorde aldrig om det.⁵⁴

Hitlers förhållande till modern var desto mer kärleksfullt. Som det första barn som överlevt sina första år betydde Adolf mycket för Klara. Enligt halvbrodern Alois junior kunde Adolf, liksom den gemensamme fadern, få raseriutbrott ”över minsta småsak”.⁵⁵ När de två halvbröderna bråkade tog Klara alltid Adolfs parti, och han kunde komma undan med nästan vad som helst. Ibland kastade han till och med stenar mot sin storebrors huvud, till synes utan orsak.⁵⁶ Som rikskansler kom Hitler att utropa moderns födelsedag till den tyska moderns dag.⁵⁷

Voldemort kände aldrig någon av sina föräldrar. Modern dog, som tidigare nämnt, strax efter att hennes son kommit till världen, och fadern hade lämnat dem innan dess. Det är möjligt att han inte visste att han hade en son. Det är emellertid sannolikt att Voldemort, om han hade känt sina föräldrar, och om han varit kapabel till kärlek, skulle hyst något varmare känslor för sin mor än för sin far, som ju tillhörde den sortens människor Voldemort hatade

⁵¹ Liljegren, s. 25

⁵² Liljegren, s. 27 ff.

⁵³ Liljegren, s. 36

⁵⁴ Liljegren, s. 37

⁵⁵ Liljegren, s. 30

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Liljegren, s. 31

allra mest: mugglarna. Även om han, liksom sin morfar och sin morbror, hade känt ilska mot Merope för att hon gift sig med en mugglare var hon trots allt renblodig och därmed i grund och botten bättre.⁵⁸ Voldemort avskydde det faktum att han fått sin pappas namn, och det var för att fransäga sig all samhörighet med fadern som Tom Riddle den yngre tog namnet Lord Voldemort.⁵⁹

Adolf började skolan vid 6 års ålder, och han gjorde mycket bra ifrån sig.⁶⁰ Som liten drömde han om att bli präst, men han brann också för äventyr och läste mycket, framförallt västernberättelser. Favoritförfattaren var den tyske Karl May, och trots att denne aldrig varit i Amerika ansåg Adolf att hans berättelser var de bästa, och att de rentav bevisade att man inte behövde resa för att känna världen.⁶¹ Inspirerad av sina böcker brukade Adolf och hans kompisar roa sig med att leka krigslekar. I lekarna var det Adolf som bestämde, och tröttnade hans vänner på att det alltid var samma sak hittade han helt enkelt nya kompisar att leka med. När det var dags att kriga var det alltid Adolf som var ledaren för den sida som ansågs vara de goda, oavsett vilka det var som krigade i leken. Han använde redan som barn sin utstrålning för att ta makten över de andra, och när kompisgänget en gång råkade starta en skogsbrand hotade Adolf sina vänner med att de skulle hamna i fängelse om de berättade för någon.⁶²

Precis som den unge Hitler var den unge Tom Riddle, sedermera Voldemort, ett dominant barn och bestämde över de andra barnen, och han hade inte heller några problem med att befälla vuxna att göra saker: ”[...]Tell the truth!’ He spoke the last three words with a ringing force that was almost shocking. It was a command, and it sounded as though he had given it many times before.”⁶³ Till skillnad från Hitler hade Voldemort emellertid aldrig några vänner. Redan innan han fick veta att han var trollkarl och på så vis var annorlunda föraktade han de andra människorna på barnhemmet, personal såsom barn. Han stal saker från sina ”kamrater”, skrämde dem för sitt eget nöjes skull och om någon sa emot honom så hämnades han.⁶⁴ Inte förrän tiden vid Hogwarts skaffade han sig något som skulle kunna liknas vid vänner.⁶⁵

När folkskoletiden var avklarad hade Adolf två möjliga vägar att gå. Antingen kunde han gå vidare till gymnasiet och få en klassisk humanistisk utbildning, eller också kunde han

⁵⁸ Rowling 2005, s. 176

⁵⁹ Rowling, J. K. *Harry Potter and the Chamber of Secrets*. London: Bloomsbury. 2014 (1998), s. 331

⁶⁰ Liljegren, s. 27

⁶¹ Liljegren, s. 31

⁶² Liljegren, s. 34 f.

⁶³ Rowling 2005, s. 224

⁶⁴ Rowling 2005, s. 222 f.

⁶⁵ Rowling 2005, s. 301

fortsätta till realskolan och en mer praktiskt inriktad utbildning.⁶⁶ Vid den här tiden hade Adolf lämnat planerna på att bli präst bakom sig och drömde nu istället om en framtid som konstnär. Enligt Adolf själv satte sig fadern starkt emot denna önskan och så gott som tvingade honom att fortsätta till realskolan, där han skulle kunna utbilda sig till en karriär inom staten. Enligt Liljegren är detta troligtvis en överdrift och ett sätt för den vuxne Hitler att bortförklara de dåliga resultat han skulle komma att uppnå i realskolan. Han menade att han med flit gjort dåligt ifrån sig för att trotsa sin far och få honom att inse att han gjort ett misstag. Men Adolfs resultat i realskolan förbättrades inte efter faderns död, och dessutom erbjöd inte realskolan alla de ämnen som krävdes för en karriär inom staten.⁶⁷

Likt Adolf i folkskolan gjorde Tom Riddle mycket bra ifrån sig under sin studietid på Hogwarts. Han åstadkom goda resultat i alla sina ämnen och utvecklade ett sätt att charma sina lärare för att få dem på sin sida. Vid sidan av studierna skaffade han sig nu för första gången i sitt liv vänner, eller kanske snarare en grupp anhängare. De andra var inte lika begåvade som Tom, men de var alla elaka och de utsatte sina skolkamrater för ondsinta dåd. De lyckades emellertid alltid komma undan, kanske tack vare Toms charm och goda ställning hos personalen på skolan.⁶⁸ Precis som Adolf hade Tom stora planer för framtiden redan som ung, men där Adolf drömde om att bli konstnär sökte Tom att bli odödlig på ett helt annat sätt. Han började således redan som tonåring söka efter ett sätt att bli fullkomligt fysiskt oförstörbar.⁶⁹

Även om det dröjde länge innan Hitler började visa tecken på att vara antisemit hyste han redan i skolan nationalistiska känslor gentemot Tyskland, detta trots att han var född och uppvuxen i Österrike. Han drömde om att den tyskspråkiga delen av Österrike skulle förenas med Tyskland och enligt egen utsaga råkade han ut för bestraffningar i realskolan då han hälsade med "Heil" och hellre sjöng "Deutschland über alles" än "Kejsarsången".⁷⁰ Alois Hitler, Adolfs far, var anhängare av tysknationalismen såväl som den österrikisk-ungerske kejsaren, en kombination som var vanlig i området. Även flera av Adolfs lärare var tysknationalister samtidigt som de var trogna kejsaren i Wien. En av dem var Leopold Pötsch, Adolfs geografi- och historielärare. Pötsch var den ende läraren i realskolan som Adolf tyckte om och han kom att betyda mycket för honom. När Hitler många år senare publicerade *Mein*

⁶⁶ Liljegren, s. 35

⁶⁷ Liljegren, s. 36

⁶⁸ Rowling 2005, s. 301

⁶⁹ Rowling 2005, s. 309

⁷⁰ Liljegren, s. 41

Kampf skickade han ett signerat exemplar till sin gamle lärare, men denne ogillade elevens utfall mot Österrike och valde att ta avstånd.⁷¹

Till skillnad från Adolf, som kom att utveckla sin avsky gentemot judar med tiden, var hatet mot mugglare tydligt hos den unge Tom Riddle redan från den stund han fick veta att han var trollkarl. Han omgav sig med likasinnade jämnåriga och var öppen med att han ansåg renblodiga trollkarlar, dit han trots sin mugglar-far räknade sig själv, vara bättre än mugglarfödda trollkarlar och framförallt mugglare.⁷² Till skillnad från Tom Riddle var Adolf Hitler, som Reagin konstaterar, med största sannolikhet inte halvblod.⁷³ Vad som däremot tycks likna Voldemorts känslor angående trollkarlar och mugglare är den unge Hitlers känslor gällande Tyskland och Österrike. Trots att Adolf växte upp i Österrike kände han alltid en större samhörighet med Tyskland, och han var noga med att visa redan i realskolan var han stod. Adolf drömde emellertid om att Österrike också skulle bli tyskt; Voldemort hyste inga önskemål om att mugglarna skulle förena sig med den magiska världen. Han ville likväl att mugglarna skulle styras och bestämmas över av trollkarlarna, som skulle ha makten, vilket kan liknas vid Hitlers mål med ett stort tyskt rike och tyskt styre.

Den viktigaste läraren och förebilden för Adolf under skoltiden var som sagt geografi- och historieläraren Pötsch. För Tom var det trolldrycksläraren Horace Slughorn. Slughorn liknar Pötsch på flera sätt. Han delade den vanligt förekommande bilden av att renblodiga trollkarlar i grund och botten var mer begåvade än de mugglarfödda, men han delade inte den avsky som Voldemort och hans anhängare skulle komma att utveckla, och han var öppen för möjligheten att en mugglarfödd häxa eller trollkarl skulle kunna visa sig vara lika fulländad.⁷⁴ Slughorn var mycket fäst vid den charmerande unge Tom under skoltiden, och Tom såg upp till sin lärare som, även om han aldrig skulle använda dem, hade stora kunskaper om den mörka magi som Tom skulle komma att intressera sig för.⁷⁵ Precis som Pötsch tog avstånd från Hitler när han kommit till makten och började genomföra sina planer tog Slughorn emellertid avstånd från Voldemort när han med tiden började inse vad det blivit av hans briljante elev.

Trots att Hitler kände sin familj och växte upp med dem runtomkring sig hävdade han i vuxen ålder att han inte visste något om dem, utan fick reda på deras existens först då

⁷¹ Liljegren, s. 42

⁷² Rowling 1998, s. 331

⁷³ Reagin, s. 128

⁷⁴ Rowling 2005, s. 59

⁷⁵ Rowling 2005, s. 413

han blivit rikskansler. Han såg mer gemenskap med sitt folk än med sin familj.⁷⁶ Han kom också senare att uttrycka oro för att hans bakgrund skulle komma fram. ”De där människorna får inte veta vem jag är. De får inte veta varifrån jag kommer och från vilken familj jag härstammar” ska han ha sagt 1930, några år innan han blev rikskansler.⁷⁷

Tom Riddle visste som tidigare nämnt ingenting om sig själv eller sin bakgrund förrän han vid elva år ålder fick veta att han var en trollkarl. Under skoltiden gjorde han allt han kunde för att ta reda på så mycket som möjligt om sin släkt, och han upptäckte att han härstammade från Salazar Slytherin, en av grundarna till Hogwarts, skolan han blivit antagen till och som blev hans första riktiga hem.⁷⁸ Han insåg emellertid också att hans far inte var trollkarl, och det dröjde inte länge efter upptäckten innan han letat upp honom och dödat honom. Skulden för mordet lät han sin morbror ta, och på så vis röjde han de enda levande personer som visste var han kom från ur vägen.⁷⁹ Det fanns nu ingen som kunde avslöja hans ursprung, som ju inte precis passade med ideologin han förde. Varken Voldemort eller Hitler ville alltså veta av sina familjer. De skämdes över dem, och de såg båda två sina anhängare som den riktiga familjen; Voldemort säger strax efter att han återfått sin fysiska kropp att ”[m]y true family returns”⁸⁰, och Liljegren kallar i sin biografi flera gånger Hitlers inre cirkel för hans surrogatfamilj.

Tiden innan makten

Efter realskoltiden blev Hitlers mor sjuk, och sedan fadern gått bort några år tidigare fick den unge Adolf ta ansvar för familjen. Han hade dock fortfarande planer på en karriär som konstnär och så fort modern tillfrisknat något gav han sig iväg till Wien för att söka in till Konstakademien.⁸¹ Men till sin besvikelse klarade han inte teckningsprovet som alla sökande behövde göra, och han blev därför inte antagen. Likt förnekandet av sin släkt kom Hitler senare att ändra historien till att han blivit utkastad från Konstakademien på grund av sina politiska åsikter.⁸² Kort därpå dog Hitlers mor Klara, trots behandling av familjens judiske läkare Bloch. Hitler var emellertid tacksam över doktors insats och han som rikskansler år

⁷⁶ Liljegren, s. 51

⁷⁷ Liljegren, s. 55

⁷⁸ Rowling 2005, s. 302

⁷⁹ Rowling 2005, s. 305

⁸⁰ Rowling, J. K. *Harry Potter and the Goblet of Fire*. London: Bloomsbury. 2014 (2000), s. 544

⁸¹ Liljegren, s. 69

⁸² Liljegren, s. 101

1938 införde kraftiga inskränkningar mot judarnas rättigheter såg han till att Bloch och hans hustru kunde bo kvar i sitt hem till dess att de kunde emigrera till USA.⁸³

Likt Hitler och Bloch visade också Voldemort en något svagare sida för sin gamle lärare Slughorn. Trots att denne tagit avstånd och vägrat att ansluta sig till Voldemort och hans dödsätare i deras kamp om en värld där trollkarlarna skulle styra, tilläts han leva vidare. När Voldemort för andra gången klättrade mot makten försökte Slughorn gömma sig, inte för att skydda sig från döden, utan för att skydda sig från de ständiga försöken att rekrytera honom.⁸⁴

Precis som för Hitler mötte också Voldemort besvikelse efter skoltiden. När examinationerna var klara sökte sig Voldemort till sin rektor för att be om ett jobb och därmed en möjlighet att stanna på Hogwarts. Han blev dock nekad, och började istället jobba i en butik för mörk och ondskefull magi.⁸⁵ Liljegren lyfter fram och avslår en förekommande teori om att antagningskommittén på Konstakademien skulle varit judar, och att det var deras nekande av Hitlers antagningsprov som gav upphov till judehatet.⁸⁶ Även om det var en djup besvikelse skulle det ändå dröja innan Hitlers avsky för judar växte fram. Voldemort reagerade emellertid enligt denna teori då han blev nekad lärarjobbet på Hogwarts; efter att han flera år senare sökte samma jobb igen och än en gång fick avslag lade han en förbannelse över posten, så att ingen annan skulle kunna behålla den i längden.⁸⁷ Voldemort gjorde alltså två försök att bli lärare på Hogwarts, och misslyckades båda gångerna, och likaså gjorde Hitler två misslyckade försök att bli antagen till Konstakademien.⁸⁸

Hitler hade inte många nära vänner under sitt liv. Den som kom honom närmst var troligtvis ungdomsvännen August Kubizek. Kubizek följde Hitler till Wien men lämnade staden efter ett halvår. Han konstaterade då de skulle ta avsked att hans vän avskydde sentimentalitet. ”Ju mer något berörde honom, desto kallare blev han” sade han om sin vän.⁸⁹ Inte heller Voldemort hade några nära vänner, och precis som Hitler var han en mycket kall person; frågan är om han kände något alls för någon. Som nämnts tidigare tycktes Voldemort ha en svag punkt för sin gamle lärare Slughorn, men det kan mycket väl ha varit enbart beundran av hans kunskap och talang. Den som annars kom närmst att kunna räknas som en

⁸³ Liljegren, s. 73

⁸⁴ Rowling 2005, s. 57

⁸⁵ Rowling 2005, s. 358 f.

⁸⁶ Liljegren, s. 71

⁸⁷ Rowling 2005, s. 371

⁸⁸ Liljegren, s. 85

⁸⁹ Liljegren, s. 84

vän får sägas vara Severus Snape, som var den Voldemort anförtrorde mest till. Han var också en av få, kanske den enda, som Voldemort lyssnade till så pass mycket att Snape kunde be om en tjänst: att Voldemort skulle låta kvinnan Snape älskade leva.⁹⁰ Voldemorts löfte att tillgodose Snapes önskan är det enda tecken som ges till att han någonsin brydde sig om någon annan än sig själv, och visade tecken på en förmåga att känna.

Under ungdomsåren var Hitler utöver sin känsla av tysknationalism inte särskilt intresserad av politik. Det var först under åren i Wien som han började få upp ögonen för det som skulle komma att bli hans karriär. I samband med att han började besöka parlamentet för att lyssna på debatter började misstron mot parlamentarism och demokrati gro.⁹¹ Under tiden i Wien bevittnade Hitler också de enorma klyftor som skilde fattiga och rika åt. Han sympatiserade med de sämre ställda människorna i staden, men kände en stark misstro till dem som ledde demonstrationerna och kamperna för att förbättra situationen. Han ansåg dem vara ”äregiriga, makthungriga, delvis rentav utländska politiker som själva [ville] sko sig på massornas elände.”⁹² Inom en snar framtid skulle Hitler själv komma att uppleva fattigdom och hemlöshet, och han kom med grund i detta att anse sig mer lämpad än någon annan att styra; han hade ju sett och upplevt alla samhällsskikt.⁹³

Precis som Hitler hade Voldemort också haft det svårt i sitt liv. Han växte upp föräldralös på ett barnhem och han hade aldrig några pengar, förrän han som vuxen började jobba. Kanske ansåg sig Voldemort också vara mer lämpad att styra just för att han sett så mycket; det var åtminstone ett argument han använde för att lyckas få anställningen på Hogwarts.⁹⁴ Det är troligt att Voldemort i alla fall ansåg sig veta allt om mugglare, och ansåg sig själv vara den mest tillförlitliga källan till vetskapen om att de skulle vara sämre än trollkarlar, eftersom han levt med och bland dem under flera år. Det är också troligt att han, precis som Hitler, ansåg många andra som kämpade för samma sak, däribland en del av hans egna anhängare, vara giriga. Voldemort brydde sig inte om rikedomar och titlar; när han till sist kommer till makten i den sista boken i serien låter han andra ta de högt uppsatta titlarna, medan han själv styr i bakgrunden.⁹⁵

Sin världsbild och sina ideal satte Hitler ihop med idéer han läst eller snappat upp på andra sätt. En politiker som hade stort inflytande på Hitler var Georg Ritter von Schönerer

⁹⁰ Rowling, J. K. *Harry Potter and the Deathly Hallows*. London: Bloomsbury. 2014 (2007), s. 553

⁹¹ Liljegren, s. 83

⁹² Liljegren, s. 84

⁹³ Liljegren, s. 87

⁹⁴ Rowling 2005, s. 368

⁹⁵ Rowling 2007, s. 168

som förde en radikal tysknationalistisk politik i Wien. I Schönerer och hans anhängares ögon var tyskheten så gott som en religion, och judarna såg de som sina svurna fiender. En annan förebild var borgmästaren i Wien, Karl Lueger. Han framställde sig mer som en man av folket, och precis som Hitler skulle komma att göra senare hävdade han att han inte hade tid för äktenskap och privatliv utan vigde sitt liv till att vara stadens medborgare till nytta.⁹⁶ Även Voldemort hade en föregångare med liknande ideal: Gellert Grindelwald. Denne ansåg också att mugglare var en lägre stående art och att de måste styras av trollkarlarna, ”for the greater good”.⁹⁷ Grindelwald var verksam i andra delar Europa under tiden då Voldemort gick i skolan, och det är möjligt att han fick en del av sina idéer från honom.

Hitler läste fortfarande mycket i vuxen ålder, men han lade skönlitteraturen åt sidan och läste istället tidningar, politiska pamfletter, artiklar och annat som han kom över. Han läste dock bara det som intresserade honom, och tog bara till sig det som stämde överens med de föreställningar han redan hade om världen omkring honom. Stötte han på något som sade emot hans egen uppfattning avvisade han det.⁹⁸ Voldemort var, likt Hitler, också mycket selektiv med den information han tog till sig. Han bestämde tidigt vad han tyckte om världen omkring sig, och eftersom han ansåg sig själv vara den som visste bäst fanns det ingen som kunde ändra hans tankar. Var det ändå någon som försökte blev Voldemort mycket hotfull, och det kunde gå illa.⁹⁹ De som klarade sig bäst under Voldemorts regim var de som inte ifrågasatte honom eller hans handlingar.

Som soldat i första världskriget var Hitler mycket engagerad och ville inte sluta slita förrän kriget var vunnet. Han ansökte den första tiden aldrig om permission och tappade så småningom kontakten med sina vänner. Även nu förnekade han sin familj och istället för att kontakta dem valde han att vara ensam. Liljegren konstaterar att ”få personer hade sört Adolf Hitler om han hade stupat.”¹⁰⁰ Inte heller Voldemort var typen att ge upp innan allt var vunnet och avklarat. Han spenderade visserligen många år i exil innan han tog vid sina planer igen, men detta var enbart då han var för svag för att kunna kämpa och strida. Även Voldemort var en självvalt ensam person, då han mördat sina enda levande släktingar, och inte släppte in några av sina så kallade vänner för nära. De som sörtje honom under hans år i exil var de mest trofasta anhängarna, men deras saknad av ledaren hade troligtvis mer att göra med just det att han var deras ledare än att de faktiskt hyste varmare känslor för honom.

⁹⁶ Liljegren, s. 94

⁹⁷ Rowling 2007, s. 293

⁹⁸ Liljegren, s. 98 f.

⁹⁹ Rowling 2000, s. 8

¹⁰⁰ Liljegren, s. 117

Hitler klarade sig länge oskadd och kamraterna i armén började tro att han var osårbar. Han var naturligtvis inte osårbar, utan hade ofta tur.¹⁰¹ Voldemort däremot litade inte på turen, utan såg till att han faktiskt inte skulle gå att ta livet av; han splittrade sin själ i sju delar, och endast genom att röja dem alla ur vägen skulle han till sist kunna dö.

Efter kriget blev Hitler på riktigt indragen i politiken. Kapten Karl Mayr, chef för riksvärnet, rekryterade Hitler som politisk agent och han fick en ”antibolsjevikisk skolning” under ledning av högerradikala professorer. Mayr var den förste att ta Hitler under sina vingar, men han skulle så småningom komma att bli aktiv motståndare mot nazismen.¹⁰² Även detta förhållande liknar det tidigare nämnda förhållandet mellan Voldemort och Horace Slughorn. Slughorn delade som sagt några av Voldemorts tankar om renblodiga trollkarlar och mugglarfödda trollkarlar, och han fäste sig mycket vid sin elev som visade tydliga tecken på att kunna bli något stort, kanske till och med Trolldomsminister.¹⁰³ När Tom Riddle blev Voldemort och visade sitt sanna jag blev Slughorn emellertid avskräckt och sedermera en aktiv motståndare och deltagare i den slutgiltiga striden.¹⁰⁴

När Hitler blivit indragen i nazistpartiet NSDAP dröjde det inte länge innan han lyckats ta över ledarposten och fick diktatorisk rättmätighet.¹⁰⁵ Under Hitlers ledning började partiet använda sig av aggressiva metoder, som attacker med knogjärn och batonger, för att få bukt med motståndare såsom judar och kommunister.¹⁰⁶ På liknande sätt, men med magi, naturligtvis, spred Voldemort och hans anhängare våld och skräck omkring sig. Det var inte förrän efter skoltiden som de kom att kalla sig för Dödsätare, men redan i tidiga tonåren var de aggressiva och villiga att visa vem som bestämde. De var förstås tvungna att akta sig för att lärarna skulle komma på dem och de klarade sig genom skolåren utan att ha belagts med skulden för sina dåd.¹⁰⁷

Tiden vid makten

När Hitler väl blivit officiell partiledare för NSDAP höll han ofta tal inför olika folkmassor, för att öka partiets medlemsantal. Partiet hade förstås sin agenda, men Hitler anpassade sig till sin publik och vinklade sina argument så att de skulle passa den åhörarskara som för stunden

¹⁰¹ Liljegren, s. 117

¹⁰² Liljegren, s. 128 f.

¹⁰³ Rowling 2005, s. 411

¹⁰⁴ Rowling 2007, s. 602

¹⁰⁵ Liljegren, s. 136

¹⁰⁶ Liljegren, s. 139

¹⁰⁷ Rowling 2005, s. 301

stod framför honom. Till en början talade han lugnt, men när han märkte att han hade publiken med sig blev talet alltmer intensivt och mot slutet skrek och vrålade han nästan fram det han hade att säga.¹⁰⁸ Retoriken var Hitlers främsta tillgång och den som gjorde att han lyckades gå så långt. Reagin konstaterar att Voldemort helt saknade detta och undvek att prata inför folkmassor.¹⁰⁹ Detta stämmer till viss del, men med tanke på hur den unge Tom Riddle charmade sina lärare och klarade sig undan skuldbeläggande så länge tycks det fel att säga att han saknade karisma. Troligtvis lade han under senare år bort sin charm för att han insåg att han inte behövde den; han kunde istället skrämja eller med magi tvinga folk att följa hans vilja. Då Voldemort återfår sin fysiska kropp i *Harry Potter and the Goblet of Fire* talar han inför sina dödsätare, och precis som Liljegren beskriver Hitlers retorik börjar han lugnt, om än hotfullt, för att bygga upp mer och mer.¹¹⁰

I takt med att antalet medlemmar i nazistpartiet ökade, ökade också Hitlers makt. Ju mer makt han fick, desto mer isolerad blev han, och det blev allt svårare för framförallt utomstående, men också partifunktionärer, att träffa honom. Detta var Hitlers vilja. Han valde att bara omge sig med en grupp partitrogna som fungerade som en mur runt honom.¹¹¹ Även Voldemort hade en grupp med de allra mest trogna följarna som fick delta vid möten och höra de beslut han fattade direkt från källan. Det var förstås ingen som fick veta allt; liksom Hitler hade Voldemort ingen som stod honom tillräckligt nära för att han skulle våga lita på dem fullt ut. Genom sin inre cirkel kommunicerade Voldemort vad han ville ha gjort till dem som var lägre rankade inom regimen.

Med tiden blev läget i Tyskland alltmer instabilt. Det ekonomiska läget var dåligt och under 1932 var arbetslösheten mycket hög. Nazister, kommunister och poliser stred på gatorna och slagsmål utbröt mellan folk med olika politisk övertygelse på offentliga platser som restauranger och biografier. Mordbränder blev dagligt förekommande, och ett tyskt inbördeskrig tycktes närma sig. Det ständigt försämrade politiska läget passade dock Hitler utmärkt, och när hela Tyskland längtade efter förändring såg han sin chans. År 1933 fick han äntligen posten som rikskansler.¹¹² Voldemort använde också politiskt kaos för att komma till makten, och det var han själv som skapade det. Genom att infiltrera Trolldomsministeriet men hålla sig själv dold skapade han förvirring; folket kände igen tecknen sedan förra gången han försökt ta över, men eftersom de inte hade sett honom och inte fick höra något om att kaoset

¹⁰⁸ Liljegren, s. 166 f.

¹⁰⁹ Reagin, s. 128

¹¹⁰ Rowling 2000, s. 545

¹¹¹ Liljegren, s. 168

¹¹² Liljegren, s. 185 f.

berodde på honom skapades förvirring och osäkerhet. I smyg lyckades han få över allt fler till sin sida och kunde till sist slå till.¹¹³ Likt läget i Tyskland innan Hitler kom till makten blev mordbränder och liknande dåd vanligt förekommande i Harry Potters England åren innan Voldemort tog över.

Även om Tysklands folk ville ha förändring var det inte alla som var nöjda med den förändring de fick efter att Hitler blivit rikskansler och redan en månad efter maktövertagandet sattes riksdagshuset i Berlin i brand. Hitler såg nu sin chans att göra slut på demokratin och ta över makten helt och hållet.¹¹⁴ Ett terrorvälde vaknade till liv, och alla som inte passade in i Hitlers bild av det ideala Tyskland trakasserades och förföljdes. Hitler såg samtidigt till att krossa allt politiskt motstånd och snart stod nazistpartiet ensamma och på toppen.¹¹⁵ Hitlers och Voltmorts terrorvälden var mycket lika. De bedrev båda utrensning av människor som de ansåg mindre värda, spred propaganda till allmänheten om att dessa människor var farliga för att få dem på sin sida, och de skydde inga medel för att förverkliga sina visioner. Voldemort såg emellertid, till skillnad från Hitler, ingen anledning att vänta på något attentat för att skrida till verket, utan satte igång så fort makten var hans.¹¹⁶

När Hitler inte höll till i Berlin befann han sig ofta på Berghof som låg på Obersalzberg i Bayern. Där omgav han sig med den innersta kretsen av nazister. Tillvaron styrdes helt av Hitlers önskemål, och gästerna vågade inte sätta sig mot honom. Stämningen var tryckt, då alla ville stå på ledarens goda sida, och bland andra arkitekten och rustningsministern Albert Speer vittnade om att kvällssittningarna på Berghof ofta blev väldigt tråkiga. Medvetna om vilken ära det var att få vara en del av den inre kretsen fann de sig emellertid i det.¹¹⁷ Först när Hitler bröt upp och sade god natt kunde sällskapet slappna av, och då blev tillställningarna ofta mycket trevliga och lättsamma.¹¹⁸ På samma sätt fungerade det på dödsätarnas sammankomster. Alla ville stå på ledarens goda sida, imponera honom och absolut inte säga något som han inte skulle uppskatta. Hos Hitler kunde ett felsteg leda till att man blev utesluten från den inre kretsen; hos Voldemort ledde det med största sannolikhet till tortyr eller till och med död.¹¹⁹

¹¹³ Rowling 2007, s. 168

¹¹⁴ Liljegren, s. 191

¹¹⁵ Liljegren, s. 192

¹¹⁶ Rowling 2007, s. 168

¹¹⁷ Liljegren, s. 215

¹¹⁸ Liljegren, s. 216

¹¹⁹ Rowling 2000, s. 545 f.

Under sin tid om rikskansler planerade Hitler ständigt för krig. Han var övertygad om att ett krig skulle vara det enda sättet att förverkliga planerna på ett enat tyskt rike. Genom skrämselförhandlingar lyckades nazistpartiet emellertid utvidga sitt område utan att behöva ta till våld. Det första offret blev Hitlers hemland, Österrike.¹²⁰ När ”förhandlingarna” med Österrike, som gick helt enligt planerna, var genomförda och de tyska trupperna tågat in för att tillkännage sammanslutningen av de två länderna, kunde Hitler gå vidare och försöka lägga ännu mer mark under tyskt styre.¹²¹ Både Hitler och Voldemort vände sig ”hemåt” för att uträtta sina första dåd: Hitler gav sig på sitt forna hemland Österrike, och Voldemort gav sig på sin far och sina farföräldrar, vilka kom att bli offer för hans första mord.

För att säkra sig mot västmakterna USA och Storbritannien i det, helt enligt Hitlers förhoppningar, stundande kriget slöt han en mycket oväntad pakt med Sovjetunionen. Icke-angreppspakten med Sovjetunionen chockade många då Hitler under hela sin politiska bana konstaterat att bolsjevikerna var den största fienden. Hans plan var emellertid att med hjälp av Sovjet krossa de hotande västmakterna, och därefter ge sig på sin ursprungliga fiende. Hitler planerade således hela tiden att hugga sin nya bundsförvant i ryggen.¹²² Denna slughet och detta falskspel delade Hitler med Voldemort. Den senare hade inga svårigheter att göra sig av med dem som han fått allt han behövde av, inte ens om de varit trogna anhängare som tjänat honom länge och väl.¹²³

Trots att England tillhörde de västmakter som Hitler sade sig vilja krossa med Sovjetunionens hjälp skulle han gärna se ett samarbete med det brittiska imperiet. Han var framförallt imponerad av ”rasrenheten i kolonierna – engelsmannen har alltid förstått att bara vara herre och inte broder.”¹²⁴ Även efter att han ingått pakten med Sovjetunionen hade Hitler förhoppningar om att med Storbritanniens hjälp istället erövra Sovjet och han var, enligt Liljegren, beredd att offra mycket för att få dem på sin sida. Drömmen blev emellertid krossad, då Storbritannien ett par veckor efter Tysklands pakt med Sovjet förklarade krig.¹²⁵ Även Voldemort sträckte sig utanför sitt eget folk för att söka hjälp att nå makten och sin ideala värld. Trots att det inte för någon rådde någon tvekan att han ansåg trollkarlar stå över

¹²⁰ Liljegren, s. 242

¹²¹ Liljegren, s. 244 f.

¹²² Liljegren, s. 247

¹²³ Rowling 2007, s. 534 f.

¹²⁴ Liljegren, s. 251

¹²⁵ Liljegren, s. 253

alla andra levande varelser lyckades han få andra varelser på sin sida, genom löften om att de skulle få leva fritt och inte längre behövde gömma sig.¹²⁶

Med tiden började kriget gå allt sämre för Hitler och Tyskland, och besluten att inte medge att han själv begått några misstag började Hitler söka syndabockar för allt. Det var de högt uppsatta som fick ta skulden, och förbrukningen av de högsta befälen var hög.¹²⁷ En av dem var generalfältmarskalk Erwin Rommel, som efter ett kupp försök mot Führern tvingades att begå självmord.¹²⁸ Om personen som stod för vad som i Hitlers ögon var djupt förräderi inte var tillgänglig fick någon annan ta straffet istället.¹²⁹ I Voldemorts välde var det likadant; allt som gick fel berodde på någon annan. Också i Voldemorts regim förbrukades de högt uppsatta anhängarna om de ansågs ha gjort ett feltramp, och i jakten på en bättre trollstav gjorde sig Voldemort av med sin närmste man, Snape.¹³⁰ Det tydligaste exemplet är kanske ändå Lucius Malfoy, som både under Voldemorts första försök till att ta makten och i början av det andra försöket var en av de högst uppsatta dödsätarna, med makt att styra över andra. Efter att ha misslyckats med att utföra de order han fått av sin mästare blev han emellertid degraderad och ständigt hotad.¹³¹

När Hitler efter många om och men insåg att kriget var förlorat reagerade han genom att beordra att allt tyskt territorium skulle totalförstöras. Han brydde sig inte om befolkningens lidande utan bestämde att de allierade vid sitt anländande skulle mötas av en ”civilisationsöken”.¹³² Även Voldemort var beredd att förstöra det som egentligen var honom kärt. I det slutgiltiga kriget, som ägde rum på Hogwarts, fick slottet ta stryk, och Voldemort var beredd att krossa allt och alla som stod i hans väg om det blev nödvändigt: även de som var av rent blod.¹³³

Den person som alltid stod på sin Führers sida, oavsett vad befallningarna var, var Joseph Goebbels. Sekreteraren Traudl Junge konstaterade att Goebbels kunde varit Hitlers närmsta man, men hon upplevde det som om Goebbels skrämde Hitler.¹³⁴ Även om Voldemort inte var rädd för någon, förutom sin gamle lärare Albus Dumbledore, hade han en liknande gestalt i sitt liv: Bellatrix Lestrange. Bellatrix följde blint allt vad hennes mästare

¹²⁶ Rowling, J. K. *Harry Potter and the Order of the Phoenix*. London: Bloomsbury. 2014 (2003), s. 85

¹²⁷ Liljegren, s. 278

¹²⁸ Liljegren, s. 300

¹²⁹ Liljegren, s. 329

¹³⁰ Rowling 2007, s. 536

¹³¹ Rowling 2007, s. 6

¹³² Liljegren, s. 314

¹³³ Rowling 2007, s. 598

¹³⁴ Liljegren, s. 302

gjorde och sade, och hon är troligtvis den i berättelsen som skulle kunna mäta sig med honom i ondska, känslökall och hånfull.¹³⁵

Hitler, Voldemort och horisontsammanmältningen

Horisontsammanmältningen innebär att textens horisont smälter samman med läsarens horisont. *Harry Potter* går naturligtvis att läsa utan att känna till Hitler, och man kan förstå Hitlers ondska och terrorvälde utan att ha läst om Voldemort. Rowling, som utan tvekan kände till Hitler och nazisterna, hade troligtvis inte hela Hitlers liv och karriär vid makten i bakhuvudet när hon skrev de sju böckerna om Harry Potter. Som Reagin skriver tycks det emellertid ganska klart att en del paralleller är menade, såsom förtryckandet av judar och mugglare, och utrensningen av dem och andra icke önskvärda människor.¹³⁶ En del liknelser konstaterar Rowling själv att hon upptäckt i efterhand:

The expressions "pure-blood", "half-blood" and "Muggle-born" have been coined by people to whom these distinctions matter, and express their originators prejudices. [...] If you think this is far-fetched, look at some of the real charts the Nazis used to show what constituted "Aryan" or "Jewish" blood. I saw one in the Holocaust Museum in Washington when I had already devised the "pure-blood", "half-blood" and "Muggle-born" definitions and was chilled to see that the Nazis used precisely the same warped logic as the Death Eaters. A single Jewish grandparent "polluted" the blood, according to their propaganda.

Reagin drar dock slutsatsen att Rowling, genom språk och symboler, ville dra paralleller till den välkände tyrannen Hitler, som alla läsare direkt skulle känna igen.¹³⁷ På så vis förutsåg Rowling läsarens horisont, och strävade efter att den skulle möta textens.

Vidare hävdar Reagin att Rowling tycks ha velat bygga tydliga paralleller mellan Hitler och Grindelwald: "Grindelwald seems designed to remind the reader of Hitler. Dumbledore defeated Grindelwald in the same year that Hitler was finally defeated by Britain (and her allies): in 1945."¹³⁸ Hon konstaterar också att Grindelwald har ett germanskt namn, som han delar med en liten by i Schweiz. Även styrskicket som Voldemort genom sina trogna anhängare utövar när han tagit makten över Trolldomsministeriet, och därmed den brittiska

¹³⁵ Rowling 2007, s. 602

¹³⁶ Reagin, s. 127

¹³⁷ Reagin, s. 129

¹³⁸ Reagin, s. 131

trollkarlsvärlden, liknar nazisternas politik och utförandet av den. De som misstänktes vara emot den nya regimen utsattes för avlyssning och spionage, och alla mugglarfödda häxor och trollkarlar tvingades registrera sig och kallades in till förhör. Förhören var emellertid bara en ytlig process, en ursäkt för att döma dem alla, vad de än hade att säga.¹³⁹ Reagin skriver, angående de personer vars släktingar, nära eller långt tillbaka, hade varit judar, följande: ”The Nazi leadership wanted to label and identify all of these citizens, in order to use these categories as a foundation for persecution.”¹⁴⁰ I Voldemorts regim kunde man, i teorin, klara sig om man kunde bevisa att man hade trollkarlar och häxor i släkten. I praktiken var det dock knappt möjligt, eftersom de som höll i förhören redan innan bestämt vilka som var skyldiga.

Många häxor och trollkarlar försökte, inför förhören på Trolldomsministeriet, förfalska sina släkträd för att på så vis kunna bevisa att de inte var mugglarfödda och slippa straff.¹⁴¹ Inte heller detta var något nytt. Nazistpartiet införde på 1930-talet ett krav på att kunna visa upp att man var av arisk släkt för att kunna få en del jobb och förmåner inom regeringen. För att kunna få en hög position inom partiet kunde man bli tvungen att bevisa att man var ”renrasig” tysk sedan 1750. Man samlade in och listade namn på alla som konverterat från judendomen till kristendom. Denna uppgift blev till slut så omfattande att man bildade ”the Kinship Research Office” som skulle skapa ett arkiv och dela ut ariska pass åt dem som klarade undersökningen.¹⁴² Voldemorts regim införde en nästan identisk avdelning på Trolldomsministeriet: ”The Muggle-born Registration Commission”. Det var denna avdelning som utförde förhören med alla mugglarfödda trollkarlar.¹⁴³ I början av den sista delen i serien om Harry Potter, *Harry Potter and the Deathly Hallows* får läsaren bevittna två dödsätare då de anländer till högkvarteret. För att bli insläppta höjer de på armarna: ”in silence both raised their left arms in a kind of salute and passed straight through [...]”.¹⁴⁴ Att lyfta armen i en slags hälsning till ledaren låter onekligen bekant från den diagonalt utsträckta arm som kommit att förknippas med Hitler och nazismen.

Horisontsammansmältningen är som sagt här inte nödvändig för att förstå; läsaren förstår att Voldemort är ond utan att känna till hur NSDAP och Hitler styrde Tyskland under 30- och 40-talet, och man behöver inte ha läst *Harry Potter*-serien för att förstå att det som hände under förintelsen är hemskt. Men med kännedom om Hitler och nazisterna är det troligt

¹³⁹ Rowling 2007, s. 211

¹⁴⁰ Reagin, s. 135

¹⁴¹ Rowling 2007, s. 207

¹⁴² Reagin, s. 139

¹⁴³ Rowling 2007, s. 202

¹⁴⁴ Rowling 2007, s. 1

att läsaren av Rowlings bokserie förstår berättelsen på ett annat sätt. Den blir förankrad i verkligheten och historien. Vet inte läsaren att det hänt liknande saker i verkligheten, för inte så långesedan, kan man tänka sig att berättelsen inte lämnar samma spår som hos läsaren som känner till Hitler och hans terrorvälde. Med förförståelse om Hitler och NSDAP är det troligt att läsaren också förstår Voldemort och dödsätarna bättre, och kan ta till sig berättelsen och dess mening.

Om det stämmer, som det tycks göra, att Rowling hade för avsikt att påminna läsaren om den tyske Führern så var hennes avsikt med andra ord att läsarens horisont skulle smälta samman med hennes, och med textens, och man kan då anta att Rowling själv ansåg att kunskap om Hitler på något vis hörde samman med texten, kanske att det rentav skulle vara en förutsättning för att förstå texten rätt. Om alla likheter däremot skulle vara ett rent sammanträffande följer ändå att läsaren som uppfattar Hitler i karaktären Voldemort, enligt Gadamer's hermeneutik, eftersom textens mening överträffar författarens. Även om likheterna inte är medvetna så ingår de i Rowlings horisont, om hon kände till Hitler när hon författade böckerna, vilket vi får anta att hon gjorde. Horisonten innefattar ju allt vi upplevt, alla våra erfarenheter och alla våra fördomar, även dem vi inte är medvetna om att vi har.

Avslutande diskussion

Som vi ser finns det både likheter och olikheter mellan Lord Voldemort och Adolf Hitler. De var verksamma vid olika tidpunkter, levde i olika länder och ingen av dem tillhörde den folkgrupp som den andre höll högst. Å andra sidan var deras regimer mycket lika, i förtryckandet av oönskade grupper av människor, kraven för att få vara en del av de styrande och framförallt en del av den innersta kretsen, och i det förespråkande av våld och strid som de båda kom att ta till för att få fram sina viljor. De var båda självvalt ensamma personer som inte tydde sig till någon annan, utan litade enbart till sig själva. Kärlek var inte något som tycktes intressera någon av dem, även om Hitler hade några flickvänner över åren. Folket kom alltid först. Det var också den stora tilliten till jaget och vägran att medge att de kunde begå misstag som ledde till förlust. I stora drag ser deras livsbanor ganska lika ut, även om inte alla detaljer stämmer precis överens.

I arbetet med min uppsats läste jag Liljegrens biografi och gjorde därefter en närläsning av *Harry Potter*-serien, och Voldemort framstår då nästan som en karikatyr av Hitler, en överdriven avbild av honom. Hitler bestämde som liten över sina vänner och hotade dem för att få dem att göra som han ville; Voldemort skrämde de jämnåriga barnen och

hängde en annan pojkes kanin efter att de bråkade. Hitler utvecklade judehatet i vuxen ålder och till stor del efter att han dragits in i politiken; Voldemort hatade mugglare genom hela sitt liv, till och med innan han visste att han själv var trollkarl. Hitler använde sin retorik och karisma för att få folk att följa honom; Voldemort förtrollade människor, eller hotade deras familjer. Det enda som inte stämmer in på detta tycks vara att Hitlers terror omfattade och utsatte betydligt fler människor; då Voldemort hann ha makten i knappt ett år hann han inte utvidga området och antalet människor han styrde över.

Det ter sig väldigt tydligt när man studerar Voldemort med Hitler i bakhuvudet att också Rowling hade honom i åtanke när hon skrev berättelsen om Harry Potter, även om det inte var den ursprungliga tanken. Oavsett om det var Rowlings avsikt eller inte att karaktären Voldemort skulle påminna läsaren om Adolf Hitler ingick han i hennes horisont då berättelsen växte fram. Läsaren med kännedom om Hitler uppfattar då dessa element, och horisonterna smälter samman.

Litteraturförteckning

Primärlitteratur

Liljegren, Bengt. *Adolf Hitler*. Lund: Historiska Media. 2008

Rowling, J. K. *Harry Potter and the Chamber of Secrets*. London: Bloomsbury. 2014 (1998)

Rowling, J. K. *Harry Potter and the Deathly Hallows*. London: Bloomsbury. 2014 (2007)

Rowling, J. K. *Harry Potter and the Goblet of Fire*. London: Bloomsbury. 2014 (2000)

Rowling, J. K. *Harry Potter and the Half Blood Prince*. London: Bloomsbury. 2014 (2005)

Rowling, J. K. *Harry Potter and the Order of the Phoenix*. London: Bloomsbury. 2014 (2003)

Rowling, J. K. *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. London: Bloomsbury. 2014 (1997)

Rowling, J. K. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*. London: Bloomsbury. 2014 (1999)

Sekundärlitteratur

Bleicher, Josef. *Contemporary Hermeneutics – Hermeneutics as method, philosophy and critique*. London: Routledge & Kegan Paul. 1980

Gadamer, Hans-Georg. ”Tidsavstånd, verkningshistoria och tillämpning i hermeneutiken”, övers. Anders Olsson & Horace Engdahl, i *Hermeneutik*, red. Horace Engdahl, Ola Holmgren, Roland Lysell, Arne Melberg & Anders Olsson. Stockholm: Rabén & Sjögren. 1977

Reagin, Nancy R. ”Was Voldemort a Nazi? – Death Eater Ideology and National Socialism” i *Harry Potter and History*, red. Nancy R. Reagin. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons. 2011

Remak, Henry H. H. "Comparative Literature – Its Definition and Function" i *Comparative Literature – Method and Perspective*, red. Newton P. Stallknecht & Horst Frenz. Carbondale: Southern Illinois University Press. 1971

Skott, Carola. "Innebörd och mening – det hermeneutiska perspektivet" i *Berättelsens praktik och teori – narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*, red. Carola Skott. Lund: Studentlitteratur. 2004

Vikström, Björn. *Den skapande läsaren – hermeneutik och tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur. 2005

Zima, Peter. *The Philosophy of Modern Literary Theory*. London: The Athlone Press. 1999

Ödman, Per-Johan. *Tolkning, förståelse, vetande. Hermeneutik i teori och praktik*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag. 2007